

УДК  
159.9.07

РИММА КИРИЧЕНКО, ДІАНА ЗОЗУЛЯ  
Київський національний університет технологій та дизайну,  
Україна

## ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ЛІДЕРСТВА

**Мета.** Визначити вплив психологічних чинників на ефективність педагогічного лідерства.

**Ключові слова:** педагогічне лідерство, психологічні чинники, емоційний інтелект, соціальний інтелект, комунікативні навички, мотивація, стресостійкість, саморефлексія, емпатія, професійна компетентність, командна робота, психологічна підтримка та особистісний розвиток педагога.

**Постановка завдання.** Сучасна освіта характеризується активними інтеграційними процесами, що сприяють розвитку педагогічного лідерства. Ефективність професійної діяльності педагога значною мірою залежить не лише від його фахової компетентності, але й від наявності лідерських якостей, мотивації до саморозвитку та психологічної готовності до змін. У літературі чимало досліджень було проведено щодо лідерської ролі педагога та розвитку лідерських якостей особистості. Деякі з них були проведені А.Болдвіном, Ю.Гільбухом, Дж.Кетеном, О.Киричуком, К.Кларком, Я.Коломинським, Л.Терменом та іншими.

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про недостатню розробку психологічних чинників, що сприяють ефективності педагогічного лідерства та розвитку лідерських якостей у майбутніх педагогів. Тому важливо продовжувати дослідження в цій галузі та звертати більшу увагу на психологічний аспект лідерства та розвитку лідерських якостей у педагогів майбутнього.

**Методи досліджень.** Аналіз психологічної літератури, синтез, порівняння, узагальнення та систематизація отриманих результатів.

**Результати досліджень.** Лідерський компонент у підготовці педагога відіграє важливу роль як ключовий фактор його професійного і особистісного становлення. Важливими психологічними чинниками, що впливають на педагогічне лідерство, є самосвідомість, мотивація до досягнень і здатність до самовдосконалення. [4]

У наукових джерелах педагогічне лідерство визначають як здатність педагога мобілізувати та спрямовувати зусилля педагогічного колективу для досягнення спільно визначених цілей, покращення освітнього процесу та навчальних досягнень здобувачів. Педагогічний лідер впливає на колектив, мотивує педагогів до професійного розвитку, сприяє творчому й інноваційному мисленню, а також створює відповідні умови для ефективної навчальної діяльності.

Аналіз наукових праць дозволив виокремити ключові лідерські компетентності педагога, що сприяють позитивному впливу на здобувачів, а саме:

- Стратегічне мислення, що передбачає сформованість здатності розробляти стратегічні плани для досягнення поставлених цілей. Педагоги-лідери мають чітке бачення майбутнього розвитку здобувачів та освітнього процесу. Вони розуміють, які компетентності та якості освіти необхідні для успіху здобувачів, та активно працюють над створенням стратегій, що сприятимуть їхньому досягненню.

- Здатність до комунікації та співпраці. Педагоги-лідери вміють ефективно спілкуватися зі здобувачами, колегами, будуючи позитивні стосунки та сприяючи взаєморозумінню. Крім того, вони відкриті до співпраці з іншими педагогами та фахівцями, щоб спільно розвивати навчальну програму та освітнє середовище.

- Здатність мотивувати та надихати здобувачів на досягнення високих результатів. Педагоги-лідери створюють стимулююче освітнє середовище, де здобувачі відчувають себе важливими та мають можливість розвивати свої здібності. Вони використовують різноманітні методи та стратегії, щоб підтримувати мотивацію здобувачів, стимулювати їхній інтерес до навчання та допомагати в розвитку їхнього потенціалу.

- Емоційний інтелект, що забезпечує ефективну взаємодію зі здобувачами, розуміння їхніх потреб та емоцій. Педагоги-лідери проявляють емпатію, розуміють значення підтримки та співчуття в освітньому процесі. Вони здатні створити емоційно безпечне середовище, де здобувачі почувають себе комфортно, цінними та здатними виражати свої почуття. [3]

Слід зазначити, що емоційний інтелект є важливим психологічним чинником, що безпосередньо впливає на ефективність педагогічного лідерства. Це здатність розпізнавати, розуміти та керувати як власними емоціями, так і емоціями інших. Розвиток емоційного інтелекту сприяє формуванню позитивного освітнього

середовища, підвищуючи мотивацію і залученість учасників навчального процесу. Негативні емоції, такі як постійна тривожність або роздратування, можуть заважати педагогічній діяльності, відволікаючи від основних завдань і знижуючи продуктивність. [1] Д. Гоулман вивчав вплив емоційного інтелекту на успіх у житті та бізнесі, показав, що емоційний інтелект є важливою складовою лідерських якостей. Його праці висвітлюють важливість емоційного інтелекту як одного з ключових елементів лідерських якостей. Науковець підкреслює значення для лідерів співчуття та вміння поставитися на місце інших людей, щоб зрозуміти емоційні потреби та переживання своїх співробітників, більш ефективно керувати та мотивувати команду, підтримувати позитивні взаємини. [1]

Інший дослідник, У. Бенніс, стверджував, що лідерство не є вродженим талантом, а може бути розвиненим через відповідні практики, воно є процесом самовдосконалення, відкриття своїх сильних сторін та розвитку необхідних навичок. [6] Розглянемо дослідження Уоррена Бенніса, у результаті якого було визначено ключові риси ефективного педагога-лідера: здатність чітко розуміти суть навчальних проблем та розвиток учня; високо розвинений емоційний інтелект, який домінує над практично-логічними навичками; самопізнання, відкритість та чесність; вміння будувати стосунки, засновані на довірі, з колегами та учнями; повага до себе та оточуючих; відповідальність за прийняті рішення; формування взаємин з учнями, які не тільки спрямовані на досягнення результатів, але й сприяють розвитку лідерських якостей учнів; висока відповідальність, цілеспрямованість і скромність; мотивація до успіху та гордість за досягнення учнів.

Однією з важливих психологічних характеристик, що впливають на ефективність педагогічного лідерства, є впевненість у власних силах та професійних здібностях. Впевнений у собі педагог здатен ефективно управляти емоційним напруженням та зберігати спокій у критичних ситуаціях, що сприяє успішному функціонуванню навчального процесу. [5]

**Висновок.** Підсумовуючи, можемо зазначити, що важливими психологічними чинниками, що впливають на ефективність педагогічного лідерства є: самосвідомість, мотивація до досягнень, стратегічне мислення, здатність до комунікації та співпраці, здатність мотивувати та надихати здобувачів освіти та колег, впевненість у власних силах та професійних здібностях, емоційний інтелект,

здатність до самопізнання та самовдосконалення. Отже, лідера-педагога можна визначити як людину, яка мислить у широкому контексті філософських і культурних категорій, бачить потенціал кожного здобувача вищої освіти, формує спільне бачення розвитку навчально-виховного процесу та особистісного зростання студентів. Педагог-лідер сприяє розвитку самостійності у студентів через делегування повноважень, цінує їхні індивідуальні відмінності та заохочує командну роботу й партнерські відносини. Такий педагог підтримує зміни, демонструє знання сучасних педагогічних технологій, заохочує творчу активність і конструктивний підхід до викликів, діє в гармонії з культурними цінностями та збагачує їх своєю діяльністю.

### **Література**

1. Голдман Д., Бояціс Р., Маккі Е. Емоційний інтелект лідера/ пер. з англ. В. Глінка. 3-тє вид. Київ: Наш Формат, 2021. 288 с.
2. Кириченко Р.В., Дуброва Н.С., Овсієнко Р.О. Значення емоційного інтелекту в діяльності педагога. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 41. С.306-314.
3. Ковальська В.С. Педагогічне лідерство як умова формування стимулюючого освітнього середовища сучасного закладу освіти. Науковий журнал «Інноваційна педагогіка». Випуск 62. Том 1. Вид-во «Гельветика». Одеса, 2023. С.157-160.
4. Лідерські якості в професійній діяльності/ В.В. Бондаренко та ін.; за заг. ред. О.Г. Романовського. Харків: НТУ «ХПІ», 2017. 143 с.
5. Мараховська Н.В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу: автореф. дис., канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2009. 22 с.
6. Bennis W. & Goldsmith J. Learning to lead: A workbook on becoming a leader. Basic Books, 2010. 240 p.